

Sygnatura akt II C 457/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 października 2020 roku

Sąd Rejonowy dla Łodzi- Widzewa w Łodzi II Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący sędzia K. T.

po rozpoznaniu w dniu 19 października 2020 roku w Łodzi

na posiedzeniu niejawnym

sprawy w powództwa A. M.

przeciwko P. P.

o zachówek

1. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę (...) (dwadzieścia trzy tysiące sto sześćdziesiąt sześć) złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 31 stycznia 2019 roku do dnia zapłaty;
2. umarza postępowanie w zakresie kwoty (...) (osiemnaście tysięcy) złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 31 stycznia 2019 roku do dnia zapłaty;
3. oddala powództwo w pozostałej części;
4. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 928 (dziewięćset dwadzieścia osiem) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu;
5. obciąża, tytułem tymczasowo wyłożonych wydatków, na rzecz Skarbu Państwa- Sądu Rejonowego dla Łodzi- Widzewa w Łodzi:
 - a) powoda kwotą (...),17 (tysiąc siedemdziesiąt dziewięć 17/100) złotych, którą ściągnąć z roszczenia zasądzonego w punkcie 1. wyroku;
 - b) pozwaną kwotą 957 (dziewięćset pięćdziesiąt siedem) złotych.

Sygnatura akt II C 457/19

UZASADNIENIE

Pozwem wniesionym 10 maja 2019 roku A. M. reprezentowany przez adwokata wniósł o zasądzenie od P. P. (obdarowanej) kwoty 54000 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 31 stycznia 2019 roku do dnia zapłaty oraz kosztów procesu wg norm przepisanych, tytułem zachowku po H. M. (matce powoda).

(pozew k. 4- 6, pełnomocnictwo k. 7)

W odpowiedzi na pozew pozwana reprezentowana przez radcę prawnego wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu wg norm przepisanych.

(odpowiedź na pozew k. 27- 30, pełnomocnictwo k. 31)

Na rozprawie 13 listopada 2019 roku pełnomocnik powoda cofnął pozew ze zrzeczeniem się roszczenia co do kwoty 18000 zł z ustawowymi odsetkami od 31 stycznia 2019 roku do dnia zapłaty.

(oświadczenie k. 88)

Sąd ustalił:

Ojciec pozwanej S. M. (1) przelewem przekazał na rzecz Miasta Ł. kwotę 14098,69 zł tytułem „wykup lokalu mieszkalnego- H. Ł. ul. (...); lokal+wycena+dziółka” w dniu 7 stycznia 2011 roku. Kwota pokryła w całości koszt wykupu lokalu od Miasta Ł..

(przelew k. 33, zeznania S. M. (1) k. 90)

W dniu 10 stycznia 2014 roku pomiędzy H. M. jako darczyńcą a pozwaną jako obdarowaną została zawarta umowa darowizny lokalu mieszkalnego nr (...), położonego w Ł. przy ul. (...). Obdarowana ustanowiła nieodpłatnie na rzecz darczyńcy służebność osobistą polegającą na prawie dożywotniego i bezpłatnego zamieszkiwania i korzystania z lokalu i obciążyla tą służebnością lokal będący przedmiotem darowizny, a darczyńca wyraziła na to zgodę.

(umowa k. 34- 37)

Powód utrzymywał kontakty z matką, choć sporadyczne, miał z nią kontakt telefoniczny, zdarzało się, że odwiedzał ją w związku z okazjami oraz pomagał jej przy zakupach. Spadkodawczynią zajmował się S. M. (1) oraz przed wyjazdem za granicę pozwana.

(zeznania świadków: protokół rozprawy 13 listopada 2019 roku: B. K. k. 89, 90, S. M. (1) k. 92, D. M. k. 93, przesłuchanie powoda k. 130 oraz pozwanej k. 131- protokół rozprawy 12 lutego 2020 roku)

H. M. zmarła 11 października 2018 roku.

(odpis aktu zgonu k. 11)

Koszty pogrzebu wyniosły około 7000- 7500 zł. Koszty pogrzebu poniósł ojciec pozwanej. Pozwana nie zwróciła mu kosztów pogrzebu. Co do kwoty 4000 zł ojciec pozwanej otrzymał zwrot z ZUS w ramach zasiłku pogrzebowego. Na części rachunków jest wskazana pozwana, mimo że koszty ponosił jej ojciec, ponieważ powód uprzedzał ojca pozwanej, że będzie walczyć o mieszkanie.

(rachunki k. 62- 69, zeznania S. M. (1) k. 92, przesłuchanie pozwanej k. 131)

W dniu 16 stycznia 2019 roku wysłano pozwanej- na adres ul (...) w Ł.- wezwanie do zapłaty kwoty 54000 zł tytułem zachowku po H. M., z terminem 14 dni od dnia doręczenia wezwania, tj. do dnia 30 stycznia 2019 roku. Wezwanie odebrała M. M., która wysłała do pełnomocnika powoda (który sporządził wezwanie) informację, że pozwana nie mieszka w tym lokalu. W dniu 5 marca 2019 roku odpowiedź na wezwanie do zapłaty sporządził S. M. (1)- ojciec pozwanej, który jest pełnomocnikiem także w stosunku do osób fizycznych w sprawach związanych z lokalem przy ul. (...), a także do odbioru wszelkich dokumentów. W odpowiedzi na wezwanie ustosunkował się do wezwania oraz wskazał swój adres jako pełnomocnika pozwanej oraz adres do doręczeń dla pozwanej- ul. (...).

(wezwanie k. 17, dowód doręczenia k. 19, pismo M. M. z dowodem nadania k. 60 i 61, odpowiedź na wezwanie k. 20, pełnomocnictwo k. 21 i odw.)

Prawomocnym postanowieniem z dnia 19 lutego 2020 roku w sprawie II Ns 963/19 Sąd Rejonowy dla Łodzi- Widzewa w Łodzi stwierdził, że spadek po H. M. zmarłej 11 października 2018 roku na podstawie ustawy z dobrodziejstwem inwentarza nabyli: synowie: A. M. i S. M. (1) po 3/9 części każdy z nich oraz wnuki (dzieci zmarłego przed spadkodawczynią syna Z.): K. M., D. M. i S. M. (2) po 1/9 części każde z nich.

(postanowienie k. 194)

Wartość lokalu nr (...) przy ul. (...) w Ł. wg stanu z chwili dokonania darowizny, a więc obciążonej służebnością osobistą, a cen z chwili wyceny wynosi 139000 zł.

(opinie pisemne biegłej ds. szacunku nieruchomości k. 103- 125, 169- 173, 177- 180 oraz 207- 209)

Sąd zważył:

W celu obliczenia zachowku należy po pierwsze ustalić tzw. substrat zachowku, tj. wartość czystego majątku, od którego następnie wylicza się należny uprawnionemu zachówek, jako iloczyn substratu zachowku i ułamka zachowkowego. Należy zatem ustalić wartość spadku (aktywa), doliczyć darowizny podlegające doliczeniu zgodnie z art. 994 kc oraz pomniejszyć tak ustaloną wartość o długi, którymi zgodnie z art. 922§3 kc są m.in. koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku.

Wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku (art. 995§1 kc), a zatem przy wycenie przedmiotu darowizny należało- wbrew stanowisku powoda- uwzględnić obciążenie dożywociem, dokonane umową darowizny. Biegła uzasadniła opinię w związku z zarzutami zgłoszonymi przez pełnomocnika powoda, obszernie odnosząc się do nich w opinii uzupełniającej (k. 172 odw- 173 odw.)

Przed ostatecznym wyliczeniem zachowku w oparciu o ww założenia, należy odnieść się do zarzutów pozwanej.

Nie był zasadny zarzut pozwanej sprzeczności żądania z zasadami współżycia społecznego z uwagi na wykup lokalu od Miasta Ł. przez jej ojca oraz z uwagi na brak zainteresowania powoda matką. Co do pierwszej kwestii, S. M. (1) najpierw zeznał, że nie było żadnych ustaleń ze spadkodawczynią co do rozliczenia kwoty wykupu, następnie podał, że ustalił on z matką (spadkodawczynią), że w zamian za wykup przepisze ona mieszkanie na niego, wreszcie wskazał, że spadkodawczyni daruje lokal pozwanej (do czego doszło), następnie podał, że wykup przez niego nie miał związku z sytuacją materialną spadkodawczyni, ale z tym, że chciał, aby w przyszłości mieszkanie było jego lub pozwanej (k. 90). Niezależnie, czy i która z okoliczności wskazanych przez S. M. (1) miała miejsce nie ma podstaw do oddalenia powództwa z uwagi na art. 5 kc. Stanowi on, że nie można czynić ze swego prawa pożytku sprzecznego z zasadami współżycia społecznego. Sąd nie dostrzega w tym przypadku takiej sprzeczności po stronie powoda kierującego żądanie o zachówek przeciwko pozwanej. Jeżeli nie było żadnych ustaleń między spadkodawczynią a jej synem, należałoby rozpatrywać przekazanie pieniędzy na wykup jako darowiznę (danie pieniędzy), co nie uzasadnia nieuwzględnienia żądania przeciwko pozwanej na omawianej podstawie, skoro to nie od niej te pieniądze pochodziły. Inaczej wyglądałaby sytuacja, gdyby to pozwana, będąc obdarowaną, „dała” (darowała) spadkodawczyni środki na pokrycie kosztów wykupu lokalu, a to z uwagi na treść art. 1000§1 kc zd. ostatnie, gdyż wówczas należałoby odliczyć- przy wyliczeniu zachowku- koszty wykupu, skoro obdarowany odpowiada tylko w granicach wzbogacenia (a więc co do różnicy między tym, co otrzymał w ramach darowizny, a tym, co w związku z tym wyłożył), bądź gdyby to S. M. (1) został pozwany jako obdarowany (wówczas on byłby beneficjentem art. 1000§1 zd. ostatnie kc). Takie sytuacje jednak nie miały miejsca. Wreszcie nie byłoby możliwe odliczenie kosztów wykupu w związku z treścią art. 1047 kc tj. w związku nieważnością umowy o spadek zawartej przez S. M. (1) ze spadkodawczynią (gdyby przyjąć, że kwota przekazana na wykup nie stanowiła darowizny, lecz świadczenie S. M. (1) w związku z zawartą umową o spadek ze spadkodawczynią, zgodnie z którą miałby otrzymać w zamian za to świadczenie lokal), gdyż po stronie S. M. (1) istniałoby tylko roszczenie o zwrot kwoty na wykup lokalu, zaś roszczenie nie jest długiem, o który obniża się substrat zachowku w świetle art. 922§3 kc. Obniżenie substratu następuje o długi (rozumiane jako zapłacone przez pozwanego o zachówek należności wymienione w art. 922§3 kc), nie zaś o roszczenia. Tak samo wygląda np. sytuacja z roszczeniem o zachówek; nie stanowią one podstawy do obniżenia substratu zachowku, gdyż jest to możliwe jedynie co do zapłaconych zachowków (zapłaconych długów z tytułu zachowku), co wynika z orzecznictwa. Nie ma zaś podstaw do tego, aby- z punktu widzenia kwestii, czy obniżenia dokonuje się tylko w odniesieniu do zapłaconych długów, czy też jedynie co roszczeń- w różny sposób podchodzić do długów określonych w art. 922§3 kc. Chodzi o to, że zachówek winien być obliczany od

wartości czystej, a więc aktywa pomniejszone o to, co faktycznie zmniejszyło aktywa, a nie o to, co może potencjalnie je zmniejszyć.

Co do zaś okoliczności uzasadniającej zarzut naruszenia art. 5 w związku z nieinteresowaniem się przez powoda spadkodawczynią, to nie został on udowodniony. Z ustaleń Sądu wynika, że pozwany miał kontakt z matką, były sytuacje, kiedy jej pomagał, przede wszystkim jednak relacje między nimi nie były takiego rodzaju, aby można mówić o sprzeczności żądania powoda o zachówek z zasadami współżycia społecznego.

Co do zarzutu pozwanej poniesienia kosztów pogrzebu, nie mógł on odnieść skutku w postaci oddalenia powództwa w części wskutek pomniejszenia substratu zachowku o te koszty jako dług, gdyż pozwana nie udowodniła, aby to ona poniosła koszty objęte rachunkami złożonymi w toku sprawy oraz nie udowodniła wysokości, w jakiej takie koszty poniosła. Jakkolwiek pozwana zeznała, że po przyjeździe do kraju zwróciła ojcu koszty pogrzebu, to stoi to w opozycji z zeznaniami ojca pozwanej, gdyż zeznał on, że córka nie zwróciła mu kosztów pogrzebu, a odnośnie wskazania na niektórych rachunkach danych córki podał, że zostało tak zrobione, gdyż powód uprzedzał go, że będzie „walczył” o mieszkanie. Jakkolwiek ojciec pozwanej zeznał także, że córka przekazywała mu cały czas pieniądze, to jednak nigdy nie wskazała, że są one przekazane tytułem zwrotu kosztów pogrzebu. Ojciec pozwanej także wskazał w toku zeznań, że córka zwróciła mu część pieniędzy za pogrzeb. W tym przypadku, nawet gdyby tak było, pozwana nie udowodniła, w jakiej wysokości (części niepokrytej z zasiłku pogrzebowego) te koszty zwróciła. Te okoliczności uniemożliwiały uwzględnienie kosztów pogrzebu jako długu spadkowego, gdyż dług nie został pokryty przez osobę pozwaną o zachówek (jak już wyjaśniono we wcześniejszym akapicie).

Wbrew stanowisku powoda nie jest tak, że kwestia powołania osoby do spadku ma tylko znaczenie w przypadku pozwania spadkobiercy testamentowego (pismo z 26.07.2019 r- k. 44). Jakkolwiek art. 991§2 kc wskazuje, że uprawniony do zachowku, jeżeli nie otrzymał zachowku (m.in.) w drodze powołania do spadku, może domagać się zachowku lub jego uzupełnienia od spadkobiercy, to zapis ten wynika wyłącznie stąd, że jest w nim mowa o możliwości skierowania żądania o zachówek w pierwszej kolejności przeciwko spadkobiercy testamentowemu. Dalsze bowiem przepisy regulują możliwość dochodzenia zachowku od zapisobiercy windykacyjnego i obdarowanego. Jest jednak oczywiste, że możliwość dochodzenia zachowku jest uzależniona od tego, że osoba nie otrzymała zachowku w jakiegokolwiek postaci o jakiej mowa w art. 991§2 kc, natomiast inną rzeczą jest uregulowanie przeciwko komu można to żądanie skierować. A więc okoliczność, czy do spadku coś wchodziło, czy nie ma znaczenie w niniejszej sprawie, skoro powód jest spadkobiercą. Jednocześnie jednak wbrew stanowisku pozwanej to pozwana winna udowodnić, że istniał spadek (i wykazać jego wartość), umożliwiający zaspokojenie choć w części roszczenia powoda o zachówek, gdyż jest to okoliczność pozytywna. To zatem nie powód ma wykazywać, że nie ma z czego (w ramach powołania do spadku) się zaspokoić. Pozwana nie udowodniła, aby w skład spadku wchodziły konkretne składniki, ale przede wszystkim nie wykazała ich wartości, co uniemożliwia ustalenie, w jakiej części żądanie o zachówek podlegało oddaleniu.

Co do remontów, okoliczność ta ostatecznie nie miała znaczenia. Zarzut dokonywania remontów podnosiła pozwana. Tymczasem remonty dokonywane przez jej ojca i przez niego finansowane były dokonywane już po darowiznie; wycena lokalu została dokonana zgodnie ze zleceniem Sądu wg stanu na chwilę dokonania darowizny, a więc z pominięciem tych remontów; biegła sporządzając opinię wskazała, że uwzględniła stan lokalu przed tymi remontami.

Reasumując powyższe rozważania należało obliczyć zachówek przy przyjęciu jako aktywów wartości lokalu ustalonej na 139000 zł (z obciążeniem służebnością osobistą) oraz bez pomniejszenia o długi. Udział zachowkowi powoda wynosi 1/6 ($1/3 \times 1/2$). Stąd wysokość zachowku wynosi 23166 zł.

Co do odsetek, były one należne za okres wskazany w pozwie, skoro wezwanie zostało doręczone na adres do doręczeń pozwanej oraz adres jej pełnomocnika uprawnionego m.in. do odbioru w jej imieniu wszelkiej korespondencji (art. 481§1 kc).

W pozostałej części, w jakiej powództwo było popierane (nadwyżka do kwoty 36000 zł) powództwo podlegało oddaleniu.

Co do kwoty 18000 zł z odsetkami postępowanie podlegało umorzeniu (art. 355 i 203 kpc).

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 100 kpc. powód poniósł koszty: opłaty od pozwu 2700 zł, wynagrodzenia pełnomocnika 5400 zł, opłata za pełnomocnictwo 17 zł, zaliczka na wynagrodzenie biegłego 1200 zł (k. 102 odw) w całości zużyta, łącznie 9317 zł. Pozwana poniosła koszty 5400 zł. Łącznie koszty strony wyniosły 14717 zł. Skarb Państwa wyłożył koszty wynagrodzenia biegłego: 806,65 zł (k. 133), 978,69 zł (k. 186) i 250,83 zł (k. 216), łącznie 2036,17 zł.

Powód wygrał w 43% (proporcja kwoty zasądzonej do żądanej pierwotnie w pozwie), zatem winien ponieść koszty wyłożone przez strony w 57%; to samo dotyczy kosztów wyłożonych przez Sąd. Oznacza to, że powinien ponieść koszty procesu w kwocie 8389 zł, a poniósł o 928 zł więcej, stąd taką kwotę winna mu zwrócić pozwana. Co do kosztów wyłożonych przez Skarb Państwa powód winien ponieść 1079,17 zł zaś pozwana 957 zł.